

pääsihteeri Karanko & asiantuntija Vanhanen

17.10.2024

Eduskunta
Ulkoasiainvaliokunta**PUOLUSTUS- JA ILMAILUTEOLLISUUS PIA RY:N ASiantuntijalausunto aiheesta
VNS 3/2024 vp VALTioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko****1 Tausta**

Venäjän hyökättyä Ukrainaan vuonna 2022 keskustelu tarpeesta vahvistaa eurooppalaisen puolustusteollisuuden tuotantokapasiteettia on noussut ennennäkemättömälle tasolle. Puolustusteollisuus on noussut monia kiinnostavaksi kasvualaksi, kun maat nostavat puolustusbudjettejaan ja antavat puolustusmateriaalitukea Ukrainalle.

Turvallisuusympäristön voimakas muutos on havahduttanut monet pääkaupungit siihen, miten kriisitilanteessa yhteiskuntien varautuminen ja turvallisuus edellyttävät riittävien suorituskykyjen ohella omaa teollista tuotantoa ja osaamispohjaa. Toisaalta, kuten hyvin nopeasti on käynyt ilmi, useissa Euroopan maissa ei tällä hetkellä olisi riittävää teollista kapasiteettia tuottaa puolustuksen kannalta kriittisiä tarvikkeita, mikäli äkillinen tarve muodostuisi. Tämä korostaa tarvetta myös huolto- ja toimitusvarmuuden tehostamiselle niin kotimaisessa kuin kansainvälisessä toimintaympäristössämme.

Vaikka Euroopan unionissa onkin pyritty lisäämään puolustusyhteistyötä jo vuosien ajan perustamalla uusia rakenteita ja virastoja, teollisen yhteistyön edellytysten parantaminen on jäänyt niissä vähäisemmäksi. Nyt tähän haetaan kuitenkin muutosta, kun Euroopan komissio esitteli viime maaliskuussa puolustusteollisuusstrategian (EDIS) ja lainsäädäntöehdotuksen puolustusteollisuusohjelmaksi (EDIP). Jo tätä ennen Euroopan neuvosto hyväksyi vuonna 2023 asetuksen Euroopan puolustusteollisuuden vahvistamista yhteistoiminnallisten hankintojen avulla koskevasta välineestä (EDIRPA) ja asetuksen ampumatarviketuotannon tukemisesta (ASAP).

Hankkeiden perimmäisenä tavoitteena on lisätä puolustusmenoja ja -investointeja sekä mahdollistaa yhteishankintoja, jotka samalla yhtenäistäisivät eurooppalaista puolustusteollista pohjaa. Tavoite on kunnianhimoinen, sillä suuret EU-maat hankkivat puolustusmateriaalinsa kotimaasta ja pienemmät maat myös EU:n ulkopuolelta.

Ilman riittävää omaa teollista kapasiteettia ja osaamista eurooppalaiset valtiot eivät kykene toimimaan maanosansa sotilaallisen turvallisuuden takaajana. Natossa on laajasti ryhdytty puhumaan puolustusteollisuuden kyvykkyyksistä osana liittokunnan ja sen jäsenten pelotevaikutusta.

Kilpailukykyinen kotimainen puolustus- ja turvallisuusteollisuus ja sen kansainvälinen verkottuminen ovat keskeisessä asemassa toimintakykyisen maanpuolustuksen ja kokonaisturvallisuuden ylläpitämisessä sekä uusien suorituskykyjen kehittämisessä varsinkin niillä kriittisten puolustusjärjestelmien osaamisalueilla, joita ei muualta voida hankkia. Yhteiskunnan kriittisestä infrastruktuurista yhä suurempi osa on yksityisten yritysten hallinnassa ja niiden

päsihteeri Karanko & asiantuntija Vanhanen

17.10.2024

suojaamiseksi sekä toimivuuden varmistamiseksi tarvitaan yritysten tuottamaa teknologiaosaamista ja palveluja. Suorituskyvyn ylläpito ja kehittäminen edellyttävät laajaa kansallista osaamispohjaa puolustus- ja turvallisuusteollisuudessa niin normaali- kuin poikkeusolojen aikana.

Puolustusteollisuuden rooli onkin nyt kriittisen tärkeä.

2 Näkemyksemme selonteoon

Puolustus- ja teknologiateollisuus osana ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa

Edellisessä luvussa esitettyyn viitaten hämmästelemme sitä, miten näkymättömiä puolustusteollisuuden rooli ja kyvykkyydet ovat selonteossa. Luvussa 3.1.2 (Suomi panostaa kriisinkestävyyteen) puolustus- ja muu teknologiateollisuus nähdään vain murroksellisten teknologioiden sekä puolustusmateriaalin vientivalvontapolitiikan kautta. Ala näyttäytyy hieman merkittävämpänä vain osana Suomen EU-politiikkaa. **Puolustuskykyämme tukevaa teollisuutta ei tunnusteta eikä sille nähdä anneta riittävän tärkeää asemaa osana yhteiskuntamme kriisinkestävyyttä. Tämä on selonteon suurin puute.**

Epävarmassa turvallisuusympäristössä sodankäynti mullistuu teknologian kehityksen mahdollistaessa edistysellisempiä asejärjestelmiä ja sovelluksia niin maalla, merellä, ilmassa, avaruudessa kuin kyberympäristössäkin. Suomen on hyödynnettävä teknologiaosaamista ja yksityisen sektorin vahvuuksia kilpailukykytekijöinä. Siksi selonteon linjaus siitä, että Suomi panostaa suotuisaan investointiympäristöön ja ennustettavaan sääntelyyn on olennainen. Sen ytimessä ovat toimivat, vapaaseen liikkuvuuteen perustuvat sisämarkkinat, vapaakaupan edistäminen ja tehokas kilpailupolitiikka, joiden toteutumisesta on valvottava niin kotimaan lainsäädännössä kuin EU:n uusissa puolustusteollisuuden hankkeissa sekä strategioiden toimeenpanossa.

Suomen Nato-jäsenyys on lisännyt mielenkiintoa suomalaista alan teollisuutta kohtaan merkittävästi. EU on lisäämässä rahoitustaan ja toimiaan puolustusmateriaalialalla. Suomella tulee olla kyky ja resurssi toimia tässä ympäristössä erityisesti nyt, kun kiinnostus suomalaisia tuotteita ja ratkaisuja kohtaan on kasvanut.

Selonteko tunnistaa, miten teknologian ja taloussuhteiden entistä vahvempi kytkeytyminen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan on toimintaympäristön tärkeimpiä lähtökohtia. Puolustus- ja kaksikäyttöteknologian vienti antaa lisätyökalan Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikalle. Suomella on tarjottavana kansallista erityisosaamista (kuten kehittyvät teknologiat) sekä perinteistä puolustusmateriaalia (ampumatarvikkeet, asejärjestelmät ja ajoneuvot), joista on suuri pula ja siten voimakasta kysyntää Euroopassa, Yhdysvalloissa kuin laajemminkin. **Suomalaisen puolustus- ja kaksikäyttöteknologian vienti voi tukea Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisten päämäärien saavuttamista sekä diplomaattisten verkostojen laajentamista.** Ehdotammekin, että selonteon tavoitteisiin lisättäisiin pyrkimys kehittää kotimaisen puolustusteollisuuden ja ulkoasiainhallinnon vientiyhteistyötä ja niiden välistä koordinaatiota muuttuvassa toimintaympäristössä.

pääsihteeri Karanko & asiantuntija Vanhanen

17.10.2024

Euroopan unioni

Euroopan puolustusteollisuuden kannalta tärkeiden EU- aloitteiden valmistelu etenee vauhdilla. Puolustusteemat ovat nousemassa tärkeäksi kokonaisuudeksi uuden Komission agendalla. **Pidämme tärkeänä, että Suomen tavoitteet ja kannat ovat valmisteltu huolellisesti yhteistyössä teollisuuden kanssa, jotta kykenemme oikea-aikaiseen vaikuttamiseen.** Tällaisen toiminnan tarpeellisuus on kirjattu myös Orpon hallitusohjelmaan, jonka mukaan Suomen hallitus sitoutuu EU-vaikuttamisen tehostamiseen sekä kannanmuodostuksen nopeuttamiseen.

Euroopassa ei ole puolustuksen sisämarkkinoita, vaan haasteena on voimakas protektionismi ja sen myötä toimittajakentän sirpaloituminen. Suurimmat tuottajamaat hankkivat kotimaisilta toimittajilta, jotka eivät ole halukkaita avaamaan arvoketjujaan muiden maiden toimittajille. Ehdotukset Euroopan puolustusteollisesta strategista (EDIS) ja sen osana annettu Europan puolustusteollinen ohjelma (EDIP) eivät tarjoa ratkaisuja tämän eurooppalaisen puolustusteollisuuden perusongelman korjaamiseksi.

Puolustusteollisuutemme johtotähtenä toimii avointen ja kilpailukykyisten markkinoiden tarjoamat mahdollisuudet, jotka samalla ovat tarkoittaneet mahdollisuutta hankkia parasta saatavilla olevaa materiaalia. Olisi vastoin tarpeitamme, että eurooppalaisella tasolla luodaan lainsäädäntöä, joka heikentää pk-yritystemme mahdollisuuksia markkinoilla tai kansallisia toimitus- ja huoltovarmuussopimuksiamme. Meille tärkeää on, etteivät uudistukset johda protektionismin sementointiin tai muutaman suuren tuottajamaan markkinaylivaltaan.

Selonteossa otetaan kantaa tarpeeseen vahvistaa unionin kokonaisvaltaista varautumista mahdollisiin tuleviin kriiseihin ja hybridiuhkiin. Tuemme ajatusta EU:n kokonaisturvallisuusajattelun ja huoltovarmuustoimien vahvistamisesta. Tavoitetta toimeenpannessa pidämme kuitenkin tärkeänä, ettei Eurooppaan luoda oikeudellisesti sitovia järjestelyjä huoltovarmuuden osalta. Näemme riskinä, että nämä romuttaisivat Suomen erityisjärjestelyt kuten sotatalous- ja tuotantovaraussopimusmallit ja yritysten toiminnan huoltovarmuusorganisaatiossa.

Pidämme tärkeänä selonteon linjausta siitä, että Suomen on ajettava Euroopan investointipankin (EIP) roolia puolustusteollisuuden rahoituksessa ja laajennettava sen rahoitusmahdollisuuksia.

Nato

Selonteossa huomioidaan myös Nato-jäsenyytemme vaikutukset puolustus- ja teknologiateollisuudelle. On selvää, että Nato-jäsenyys parantaa suomalaisen puolustusteollisuuden liiketoimintamahdollisuuksia ja voi tuoda hyötyjä myös muulle elinkeinoelämälle.

Suomessa toimiva puolustusteollisuus toimittaa Nato-yhteensopivia tuotteita ja järjestelmiä. PIA ja sen jäsenyritykset osallistuvat Naton toimintaan aktiivisesti.

pääsihteeri Karanko & asiantuntija Vanhanen

17.10.2024

Selonteossa nostetaan esille murrokselliset teknologiat ja niiden merkitys tulevaisuuden suorituskykyjen kehittämisessä. Huomautamme, että Nato itsessään hankkii vain vähän teknologiaa, mutta sillä on myös merkittäviä yhteisiä hankkeita, High Visibility Projects (HVPs). Kyse on järjestelmistä, joiden elinkaari on useita vuosikymmeniä. Selonteko ei valitettavasti ota näihin kantaa. Suomen hallinnon tulisi toimia vastaavissa suuren luokan hankkeissa proaktiivisesti, jotta myös suomalainen teollisuus kytkeytyisi projektien arvoketjuihin vuosiksi eteenpäin. Teollisuuden osallistuminen näihin projekteihin vahvistaisi Suomen asemaa liittokunnassa ja alleviivaisi Suomen korkean teknologian kyvykkyyksiä.

Tuki Ukrainalle

Selonteko ottaa kantaa myös Ukrainan tukemiseen. Pidämme tärkeänä, että Suomi sitoutuu Ukrainan pitkäjänteiseen tukemiseen myös puolustusteollisuuden näkökulmasta. Ukrainan tarve saada puolustuksellista materiaalia-apua säilyy sodan jatkuessa, mutta ulottuu myös maan jälleenrakennukseen ja Ukrainan asevoimien kehittämisessä. Tässä työssä valtionhallintomme on ponnisteltava sen eteen, että myös suomalaiselle puolustusteollisuudelle muodostuu mahdollisuuksia tukea Ukrainaa pitkällä aikavälillä.

3 Esityksemme

1. Selonteon lukuun 3.1.2 lisätään puolustustamme tukevan teollisuuden merkitys Suomen puolustuskyvylle ja kokonaisturvallisuudelle sekä linkitetään kotimainen kehitys-, tuotanto-, integraatio- sekä huolto- ja korjauskyky osaksi kriisinkestävyyttämme.
2. Selontekoon lisätään mahdollisuus käyttää suomalaisen puolustus- ja kaksikäyttöteknologian vientiä tukemaan Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisten päämäärien saavuttamista sekä diplomaattisten verkostojen laajentamista.
3. Suomen kannat EU:n puolustusteollisuusaloitteisiin valmistellaan huolellisesti yhteistyössä teollisuuden kanssa.
4. Selontekoon lisätään tahtotila, että Suomi edistää suomalaisen teollisuuden osallistumismahdollisuuksia Naton yhteisiin, High Visibility- hankkeisiin.
5. Selontekoon lisätään tahtotila, että Suomi tukee suomalaisen teollisuuden mahdollisuuksia tukea Ukrainaa.